

Filosofická východiska Knowledge Organization

Klepnutím lze upravit styl předlohy podnadpisů.

6. 5. 2010

PŘEDMĚT: ORGANIZACE ZNALOSTÍ

PŘEDNÁŠEJÍCÍ: MICHAL LORENZ

Objektivní poznání

- Je věda hodnotově neutrální?
- Poznáváme objektivní realitu?
- Poznáváme objektivně?
- Čím určováno naše poznání?

Taxonomie

- Čínská encyklopedie **The celestial Emporium of benevolent Knowledge** dělí zvířata na:
 - a. ta co patří císaři
 - b. balzamovaná
 - c. cvičená
 - d. selata
 - e. sirény
 - f. pohádková
 - g. zaběhlí psi
 - h. ta, která jsou zahrnuta v této klasifikaci
 - i. třesoucí se jako šílená
 - j. nespočetná
 - k. malovaná extra jemným štětcem z velbloudích vláken
 - l. a tak dále
 - m. na rozbité váze
 - n. z dálky vypadající jako mouchy

Taxonomie

- klasifikace čili třídění – jedna z nejdůležitějších složek poznání
- klasifikace či kategorie jiných skupin – srovnáním sociální kontext
- závislost kategorií na čase – posun ve významech slov, zcela jiný kontext
- Kategorie – z řečtiny: sloveso - predikovat, význam - soudní žaloba, přisouzení činu

Taxonomie poznání

= taxonomie taxonomií

- Poznání:

- vědců **x** umělců

- veřejné **x** soukromé

(elitní skupina, okultní filosofie)

mystérium + métier (profese)

- svobodné **x** užitečné

(klasiků) (řemeslné: 7 hrubých [mechanical])

umění: tkaní, loďařství, lodivodství,

rolnictví, lov, léčení, herectví

Taxonomie poznání

- Poznání:
 - specializované **x** univerzální
encyklopedisté-nemožné (pansophia, polymathia,
polyhistor)
 - teoretické **x** praktické
logocentrická, knižní učenost znalost věcí
 - kvantitativní **x** kvalitativní

Filosofická východiska poznávání

realismus (idealismus, nominalismus, ale i empiricismus a pozitivismus) – základ v subjektivismu, socio - kognitivismu

antirealismus - silný objektivismus

Teorie pravdy

- Ontologická teorie pravdy: pravda je stav jsoučna
- Korespondenční teorie pravdy: pravda je shoda našeho poznání a skutečnosti
- Koherenční teorie pravdy: poznání skutečnosti problémové \square pravda to, co není v rozporu s ostatními částmi systému (logická bezrozpornost)
- Konsensuální teorie pravdy: pravda je podmíněna souhlasem ostatních
- Další teorie: relativismus, probabilismus

Filosofická východiska poznávání

- ARISTOTELES – ontologická klasifikace (objektů), založeno na lingvistice (predikcích o subjektu)
- antipredikamenta – predikamenta – postpredikamenta: první dvě klasifikace jsou 4 třídy □ 10 kategorií
- třídy: vypovídáno o jiném (obecnina) X o ničem vypovídáno není (jednotlivina), co je přítomno v podnětu (jsouca akcidentální, př. bělost v tělese) X není přítomno v podnětu (jsouca esenciální)

	není přítomno v	je přítomno v
vypovídáno není	substance (konkrétní člověk)	akcidentální jednotliviny (výskyt bílé barvy)
vypovídáno je	neakcidentální obecniny (rody, druhy, přísudky objasňující podstatu)	akcidenty (9 kategorií)

Filosofická východiska poznávání

- Kategorie:

1. Podstata (podstatná jména, př. člověk)
2. Kvantita (číslovky, př. dvoumetrový)
3. Kvalita (adjektiva, př. bílý)
4. Vztah (př. větší)
5. Místo (adverbia místní, př. na náměstí)
6. Čas (adverbia časová, př. včera)
7. Poloha (tranzitivní slovesa, př. leží)
8. Mít (.. slovesa, př. má hůl)
9. Činnost (adjektivní slovesa, př. bije)
10. Trpnost (pasivní slovesa, př. je bit)

Filosofická východiska poznávání

- R. Descartes – mysl jako organizační princip: poznatky rozděleny dle poznávání: předměty spojené s rozpomínáním, rozumem, představivostí
- D. Hume – zpochybnění vztahu příčiny a účinku, kauzalita není empiricky dokazatelná (smysly vnímají jen stavy), je jen zpětně racionálně vyvozováno. Jde jen o náš zvyk, ne o skutečně existující vztah
- I. Kant – uchopení vjemu nevychází z vjemu samotného, ale z apriorní formy smyslovosti □
prostorové a časové pořádky vjemů, empirické podněty vnímáme přes „filtr“, věc „o sobě“ nejsme schopni poznat

Filosofická východiska poznávání

- K. R. Popper – teorie nelze dokázat, jen vyvrátit (verifikace x falzifikace)
- T. Kuhn: základní idea – nesouměřitelnost konceptů a taxonomií. Konsenzus ve vědecké komunitě vytvořen a udržován výukou, stavěno na exemplárních příkladech – paradigma \square uspokojuje množinu pravidel a předpokladů
- Jakmile klasifikace vytvořena, je vnímána jako něco objektivního, co existuje v realitě
- Příklad: periodická tabulka prvků – po uspořádání prvků v tabulce volná místa \square předpoklad, že v přírodě existující dosud neobjevené chemické prvky

LITERATURA

- VANCURA, Miroslav. **System kategorií u Aristotela.** *E-Logos*. 2009, č. 20. [online]. Dostupné z: <http://nb.vse.cz/kfil/elogos/history/vacura09.pdf>
- HJØRLAND, Birger. **Arguments for Philosophical Realism in Library and Information Science.** *Library trends*. 2004, Vol. 52, No. 3., s. 488 – 506.
- HJØRLAND, Birger. **Library and information science and the philosophy of science.** *Journal of Documentation*. 2005, Vol. 61, No. 1. pp. 5 – 10.
- HJØRLAND, Birger. 2007. **What is Knowledge Organization (KO)?** [online]. Last edited: 19-05-2007 [cit. 2009-02-10]. Dostupné z WWW: http://www.db.dk/bh/lifeboat_ko/CONCEPTS/knowledge_organization.htm

LITERATURA

- TALJA, Sanna – TUOMINEN, Kimmo – SAVOLAINEN, Reijo. “Isms” in information science: constructivism, collectivism and constructionism. *Journal of Documentation*. 2005, Vol. 61 No. 1. Pp. 79-101
- HJØRLAND, Birger – SCERRI, Eric – DUPRÉ, John. Forum: The Philosophy of Classification. *Knowledge Organization*. 2011, No. 1, Vol. 38, s. 9 – 24.
- GASSET, José Ortega y. The Mission of the Librarian. *Antioch Review*. 1961, No. 21. s. 133 – 154.
- BORGES, Jorge Luis. The Analytical Language of John Wilkins. [online]. [cit. 2009-03-10] Dostupné z: <http://www.crockford.com/wrrld/wilkins.html>
- BURKE, Peter. Společnost a vědění: Od Gutenberga k Diderotovi. Praha : Karolinum, 2007. 304 s. ISBN 978-80-246-1319-2.